

Economisch denken versus onderwijsontwikkeling

Uit: IVO nr. 98, 26^e jaargang, januari, februari, maart 2005

Walter Van Dam

Directeur Sint-Maartenmiddleschool Beveren

Een dilemma voor educatieve uitgeverijen?

Scholen en leraars die ervoor kiezen om talentontwikkeling en gelijke kansen met elkaar te verzoenen kiezen niet voor een gemakkelijke weg.

Stel dat je – zoals dat decretaal in 1989 en 1991 wel wat was bedoeld - gelooft dat de eerste graad geen selectiemechanisme mag zijn waarin nog erg jonge tieners in categorieën van ‘sterk – zwak’ en ‘hoog – laag’ ingedeeld en apart begeleid worden en waarin onderwijsvormen en studierichtingen al volop aanwezig zijn.

Stel dat je er het principe van basisvorming voor allen consequent vooropstelt en dat je daaraan uitstel van studiekeuze en mogen en leren kiezen koppelt.

Dat je leerlingen in respectievelijk A- en B-stroom op een hanteerbare en evenwichtig heterogene wijze groepeerd omdat je ervan overtuigd bent én ervaart dat zoiets de nadelige effecten voor homogene ‘zwakke’ groepen teniet doet.

Dat je binnen die heterogene klasgroepen tezelfdertijd aandacht hebt voor het uitdagen en ontwikkelen van ieders mogelijkheden en daarbij ‘gelijke kansen’ in geen geval als synoniem van ‘nivellering’ wil zien.

Kortom: stel dat je wil werken aan positief omgaan met verschillen binnen de klas om van daaruit met leerlingen bewust en geleidelijk op weg te gaan naar een studieweg op eigen maat die zich vertaalt in een studierichting van de tweede graad.

Dan ontmoet je leraars die vanuit hun opleiding niet per sé voldoende specifieke didactische vaardigheden hebben meegekregen om aan binnenklasdifferentiatie te doen en die je dus alle verdere stimuli moet geven om dat al doende, samenwerkend en nascholend te leren.

Dan ontdek je dat er in de leerplannen aanzetten maar geen duidelijke richtingaanwijzers zijn om aan differentiatie binnen hetzelfde curriculum te doen en dat leraars dus ook verplicht worden grondig na te denken over doelstellingen en inhouden.

Dan ervaar je hoe pedagogische begeleidingsdiensten je daarbij niet altijd de nodige ondersteuning kunnen bieden maar ook hoe een toenemend aantal begeleiders meer en meer interesse en zelfs sympathie voor je visie en manier van werken betoont.

Dan praat je met ouders die vanuit hun eigen onderwijsgeschiedenis kritische vragen stellen maar die ook vanuit hun aanvoelen voor wat goed is voor hun puber-in-volle-ontwikkeling mee overtuigd geraken.

In elk geval krijg je meer en meer het gevoel dat je van onderuit echt wel kan werken aan de ontwikkeling van een onderwijs dat tegemoet probeert te komen aan noden van vandaag en morgen. En dat dat een hele klus is die ook van een schoolleiding zorgvuldig denkwerk, ontwikkeling van managementvaardigheden en zorg voor structurele en inhoudelijke ondersteuning van leraars vraagt.

Je beseft dat dit – hoezeer je af en toe wat meer expliciete ruggensteun verwacht van onderwijskoepel en overheid – wellicht de meest duurzame weg is.

Voorals je, in netwerken als St.A.M. bij voorbeeld, ook andere scholen ontmoet die met hetzelfde bezig zijn. Of als je bij een grote groep leraars gedrevenheid en creativiteit ervaart die in vakgroepen en in schooloverstijgende ontmoetingen tot uiting kunnen komen. En als je de effecten na de middenschool nagaat van je oriënteringsbeleid en merkt hoe je leerlingen meestal bewust en met goed gevolg elk hun studiespoor zijn gaan volgen in een brede waaier aan keuzes, dan weet je dat je moet blijven timmeren aan die weg.

En dus ga je - vanuit de terecht veel gehoorde opmerking van leraars dat de leermiddelen voor de eerste graad niet echt tegemoetkomen aan een niet-categoriale benadering van differentiatie - ook eens aankloppen bij de uitgeverijen.

Je hebt immers ontdekt dat ze meer en meer hun handboeken voor het eerste en tweede jaar in de A-stroom in twee varianten uitbrengen: een A-variant en een T-variant, of – iets minder verbloemd – een ASO- en een TSO-georiënteerde versie. Je begrijpt dat niet zo goed, omdat er decretaal geen onderwijsvormen bestaan in de eerste graad. Je legt die boeken naast elkaar en merkt bovendien dat differentiatie, naast het bestaan van twee varianten, betekent dat die A-versie wat meer en vooral wat leuker uitbreidingsmateriaal heeft en dat T-versies meestal wat meer prentjes en wat minder leer materiaal krijgen. Je ontdekt overigens ook dat de meeste uitgeverijen voor de B-stroom heel weinig materiaal ontwikkelen.

Als je dat aan hen voorlegt, ontmoet je echt wel belangstellend luisterende oren. Educatieve uitgevers nemen hun job immers ter harte. Maar je stuit er ook op een andere logica dan die van de onderwijsontwikkeling. “Er is veel vraag naar deze benadering”, zegt men ons. “De markt wil het zo. En ja, voor de B-stroom is de markt misschien wel iets te klein.”

Het is een economische logica. En dat kan ook niet anders als de ontwikkeling van leermateriaal zonder meer in handen wordt gegeven van commerciële ondernemingen en er nergens, behalve van onderuit, krachtlijnen worden getekend waarbinnen leermiddelen zouden kunnen ontwikkeld worden die tegemoet komen aan een oriënterende ingroeifunctie van de eerste graad.

Maar dat is de context waarin we werken. Het is overigens een context die zowel remmend als stimulerend kan zijn. Zo merk je dat leraars en scholen die gedreven zijn om op een andere wijze te differentiëren zelf aan het werk gaan: bricolierend, links en rechts kopiërend, knippend en plakkend, of stap na stap in team bouwend aan een eigen cursus en materiaal. Ze hebben het er voor over maar het is eveneens en nogmaals een hele klus. Onderwijsontwikkeling is nu eenmaal geen weg bergaf en met de wind van achter.

En precies daarom willen we de educatieve uitgeverijen, die dit verhaal vanuit St.A.M. reeds gezamenlijk beluisterd hebben en die bereid zijn om hierover verder na te denken, twee gedachten meegeven.

De eerste is de eenvoudigste:

Het zou al heel wat zijn, mochten uitgevers bereid zijn om in hun uitgaven en publiciteit elke decretaal onjuiste terminologie weg te laten. Zo laat men ruimte aan alle ‘stromingen’ in de eerste graad en aan de autonome beoordelingskracht van onderwijsmensen m.b.t. handboeken en hun inzetbaarheid in de eigen schoolcontext.

De tweede is een uitdaging voor marktdenkers:

Misschien moeten uitgevers ook af en toe wel eens creatieve ‘marketeers’ zijn die het aandurven om precies door ruimte te scheppen voor de ‘andere’ benadering van differentiatie in de eerste graad er een markt voor te creëren. Het zou immers wel eens kunnen – en daarvan zijn we zelfs overtuigd - dat de verborgen vraag veel groter is dan men wel denkt en dat, hoe dan ook, ons onderwijs die kant zal moeten opgaan wil het gelijke kansen compatibel maken met verschillen.

Bovendien wijst ervaring uit dat de beschikbaarheid en de aard van leermiddelen ook een bepaald onderwijsgedrag bevorderen kan. Of denkt men echt dat het verhaal van binnenklasdifferentiatie dat in veel lagere scholen al een behoorlijke vlucht heeft genomen, zo ver zou gevlogen zijn zonder het bestaan van die vele vaak schitterende leermiddelen die eraan tegemoet komen? Met dank aan de uitgeverijen, overigens.